

УДК 378:001(477.43-25)

О.М.Галус, Ю.В.Телячий, Б.С.Крищук

Наукова робота в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії: результати 2015 р.

Підвищення якості освіти, орієнтованої на формування конкурентно-спроможного фахівця нового типу, що володіє спектром компетенцій, адекватних запитам ринку, є однією із актуальних проблем не лише національної системи освіти, але й усього світового товариства. Розв'язання цієї проблеми пов'язане із модернізацією змісту освітніх програм, з оптимізацією організації навчального процесу, переосмисленням мети і результату освіти через переорієнтацію акцентів з принципу адаптивності на принцип компетентності випускників вишів. Вагоме місце у цьому процесі належить науковій роботі у вищих навчальних закладах, рейтинг яких визначається, значною мірою, саме досягненнями вишів у науковій сфері. Значення науки для розвитку системи вищої освіти в Україні зросло відповідно до її інтеграції в європейське, світове співтовариство.

Наукова робота у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії упродовж 2015 р. здійснювалася відповідно до законів України “Про вищу освіту”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності”, постанов Кабінету Міністрів України “Про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів”, “Про атептацію наукових працівників”, “Положення про державний вищий заклад освіти”, Концепції та Положення про організацію наукової діяльності у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії та інших нормативно-правових документів, положень, актів. Упродовж 2015 р. в академії розроблено та затверджено Основні напрями роботи і плани засідань наукового відділу та ради з науководослідної роботи студентів, аспірантів, молодих вчених на 2015–2016 н.р.

Визначено 7 основних напрямів наукової роботи академії:

1. Підготовка і захист дисертаційних робіт, присвоєння вчених звань доцента, професора.

За звітний період в академії захищено 1 докторську й 7 кандидатських дисертацій з різних спеціальностей:

Телячий Юрій Васильович – “Участь української літературно-мистецької інтелігенції в національно-культурному відродженні (1917–1920 рр.)”, спеціальність 07.00.01 – історія України (спецрада у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича) – докторська дисертація.

Гавран Ірина Анатоліївна – “Формування педагогічної емпатії майбутніх учителів музики в процесі диригентсько-хорової підготовки”, спеціальність 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання (спецрада у НПУ ім. М.П. Драгоманова).

Мозолюк-Коновалова Олена Миколаївна – “Педагогічні умови формування основ образотворчої діяльності у дошкільників із синдромом Дауна”,

спеціальність 13.00.03 – корекційна педагогіка (спецрада у Інституті спеціальної педагогіки НАПН України).

Розгон Вікторія Вікторівна – “Вплив педагогічної преси на розвиток суспільного дошкільного виховання в Україні (кінець XIX – 90-ті роки XX століття)”, спеціальність 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки (спецрада у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії).

Гончар Наталія Петрівна – “Формування готовності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання інтерактивних технологій”, спеціальність 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти (спецрада у Вінницькому державному педуніверситеті ім. М.Коцюбинського).

Нагорний Ярослав Володимирович – “Жанрово-стильові аспекти творчості Павла Богацького”, спеціальність 10.01.01 – українська література (спецрада у Тернопільському НПУ імені Володимира Гнатюка).

Гудима Алла Анатоліївна – “Удосконалення стратегій управління за-проектними аваріями для забезпечення екологічної безпеки АЕС”, спеціальність 21.06.01 – екологічна безпека (спецрада у Державній екологічній академії післядипломної освіти та управління).

Кришук Валентина Леонідівна – “Вербалізація оцінки в українській історичній прозі кінця XX – початку XXI століття”, спеціальність 10.02.01 – українська мова (спецрада у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича).

Всі, хто захистив дисертації до грудня 2015 р., одержали підтвердження МОН України.

У 2015 році отримано 3 атестати професора (І.Л.Гасюк, Л.В.Зданевич, Ю.В.Телячий), 11 атестатів доцента (В.Л.Общанський, М.С.Савченко, Л.О.Онуфрійчук, Ю.В.Поплавська-Мельниченко, Л.В.Павлішена, К.П.Івахова, Л.М.Глушок, А.М.Гуменюк, В.М.Барановська, В.А.Столяр, О.В.Драган).

Здано в МОН України 3 атестаційні справи на присвоєння вченого звання доцента (Л.Л.Шерстинюк, М.М.Ворник, Г.І.Дудчак).

2. Навчання в докторантурі, аспірантурі.

За даними кафедр, 5 науково-педагогічних працівників є здобувачами наукового ступеня доктора наук; 32 навчаються в аспірантурі, 17 з яких – в ХГПА, решта – в інших ВНЗ та галузевих інститутах НАПН і НАН України; 34 особи здобувають науковий ступінь кандидата наук. Викладачі академії є науковими керівниками і консультантами 40 здобувачів кандидатських і докторських дисертацій.

У постійнодіючій аспірантурі академії навчається 17 аспірантів без відриву від виробництва за спеціальностями 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки і 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. При вступі до аспірантури молоді науковці визначаються з науковими інтересами, по можливості складають кандидатські іспити, погоджують теми дисертаційних досліджень у Міжвідомчій раді НАПН України. У травні 2015 р. аспіранти і здобувачі склали кандидатський іспит зі спеціальності.

Кафедрами академії підготовлено відгуки на автореферати докторських і кандидатських дисертацій, 53 довідки (акти) про впровадження результатів дисертаційних досліджень, прорецензовано 158 та відредаговано 55 наукових праць. Штатними науково-педагогічними працівниками здійснено 33 опонувань докторських (10) та кандидатських дисертацій (23).

3. Робота спеціалізованої вченої ради К 70.145.01 за спеціальностями 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки і 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

У 2015 р. виш отримав право на прийняття до захисту кандидатські дисертації зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Із 19 членів спеціалізованої вченої ради 14 є штатними науково-педагогічними працівниками академії (І.М.Шоробура, І.С.Руснак, В.П.Мацько, О.М.Галус, І.П.Ящук, Л.М.Романишина, Л.В.Зданевич, І.Л.Гасюк, Ю.В.Телячий, Л.С.Пісоцька, І.М.Дарманська, Н.В.Казакова, О.В.Суховірський, Б.С.Кришук). Окрім цього 7 науково-педагогічних працівників академії є членами спеціалізованих вчених рад інших ВНЗ (І.М.Шоробура, І.С.Руснак, В.П.Мацько, О.М.Галус, Л.М.Романишина, І.П.Ящук, Н.В.Казакова). Упродовж 2015 р. у спецраді академії захищено 14 кандидатських дисертацій.

4. Проведення науково-практичних конференцій, семінарів, педагогічних читань, виставок, видання друкованої продукції.

У 2015 р. всього взяло участь у конференціях, педагогічних читаннях, семінарах, “круглих столах”, проведених на базі академії – 1219 учасників. З них: 657 (54,0%) науково-педагогічних працівників академії, 356 студентів (29,0%), з інших ВНЗ – 196 осіб (16,0%), з інших країн – 10 осіб (1,0%). Конференції, проведені на базі ХГПА – 2 міжнародних, 7 всеукраїнських, 1 міжвузівська, 3 всеакадемічних. Традиційними (щорічними) стали конференції “Педагогічні читання пам’яті М.М.Дарманського”, “Духовні витоки Поділля”, молодих вчених та аспірантів, всеакадемічні студентські науково-практичні конференції.

Упродовж 2015 р. в академії відбулися: міжнародна (заочна) науково-практична конференція “Забезпечення якісної підготовки майбутніх бакалаврів дошкільної освіти в процесі використання сучасних технологій” (2 жовтня 2015 р., видано програму та матеріали конференції); II щорічний міжнародний круглий стіл “Видатні поляки на Поділлі” (18 листопада 2015 р., видано програму і матеріали конференції); всеукраїнська заочна науково-практична конференція “Максим Рильський в культурно-освітньому, літературному і науковому просторі України ХХ століття” (26-27 лютого 2015 р., видано програму та матеріали конференції); всеукраїнська науково-практична конференція “Духовні витоки Поділля: науковці в історії краю” (23 квітня 2015 р., видано програму і матеріали конференції); всеукраїнська науково-практична конференція “Десяті педагогічні читання пам’яті М.М.Дарманського: Розвиток системи освіти України в умовах євро-інтеграційних процесів: здобутки і перспективи” (14 квітня 2015 р., видано програму і матеріали конференції); всеукраїнська науково-практична конференція “Актуальні проблеми підго-

товки майбутніх учителів початкової школи в умовах гуманізації вищої освіти” (26 лютого 2015 р., видано програму і матеріали конференції); всеукраїнська науково-практична конференція аспірантів і молодих учених “Сучасні історико-педагогічні дослідження в Україні” (3 березня 2015 р., видано програму і матеріали конференції); всеукраїнська науково-практична конференція аспірантів і молодих учених “Сучасні історико-педагогічні дослідження в Україні” (20 березня 2015 р., видано програму і матеріали конференції); всеукраїнська науково-практична конференція “Актуальні питання мистецької педагогіки: здобутки, проблеми та перспективи” (21 квітня 2015 р., видано програму конференції); міжвузівська (заочна) науково-практична конференція “Відносини між батьками і дітьми: проблеми та шляхи їх розв’язання” (25 лютого 2015 р., видано програму і матеріали конференції); методичний семінар “Організаційно-методичні засади педагогічної практики студентів” (20 січня 2015 р., видано матеріали конференції); всеакадемічна студентська науково-практична конференція “Студентська молодь у педагогічній науці” (12 травня 2015 р., видано програму конференції); всеакадемічна науково-практична конференція “Історія становлення навчального закладу” (3 грудня 2015 р.).

Ініціаторами проведення цих наукових заходів виступили факультети академії, кафедри теорії та методики музичного мистецтва (М.А. Михаськова), хореографії (Л.В. Павлішена), образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва (Г.В. Бучківська), культурології та зарубіжної літератури (І.Б. Слоневська), іноземних мов (Р.М. Мельник), природничо-математичних дисциплін (Г.В. Вишинська), дошкільної педагогіки, психології і фахових методик (Л.В. Зданевич), української мови та літератури (Г.О. Ткачук), педагогіки і психології (В.П. Вовк), менеджменту освіти (І.М. Дарманська), суспільних дисциплін (Г.С. Гамрецька), трудового навчання і художнього конструювання (В.В. Греськова), циклової комісії природничих дисциплін (Л.А. Гуцал), фортепіанних дисциплін (Н.С. Ілініцька), диригентсько-хорових дисциплін та вокалу (Л.Д. Ковтонюк).

Ініціативами проведено наступні наукові форуми: міжвузівська науково-практична конференція “Актуальні проблеми функціонування сучасного навчального закладу” (14 травня 2015 р., видано збірник матеріалів конференції); III регіональний науково-практичний семінар “Концептуальні проблеми розвитку мистецької освіти” (17-18 березня 2015 р., видано програму семінару); міжвузівська науково-практична студентська конференція “Проблеми початкової освіти: науковий пошук студентів” (25 березня 2015 р., видано збірник матеріалів конференції); міжвузівська науково-практична конференція з міжнародною участю “Вчений на межі століть. Творчість Степана Баяля у філософсько-педагогічному вимірі” (13 травня 2015 р., видано програму конференції); студентська науково-практична конференція “Теоретико-методичні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи” (22 квітня 2015 р., видано програму конференції).

Академія була співорганізатором всеукраїнської науково-практичної конференції “Актуальні питання методики навчання як чинника підвищення якості професійної підготовки фахівців у вищій школі”, присвяченої 95-річчю комунального закладу “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” (Харків, 11 листопада 2015 р.).

На нашу думку варто перейняти досвід багатьох ВНЗ, зокрема Києва, Харкова, які проводять дистанційні (в режимі Он-лайн), заочні науково-практичні конференції, які дають можливість зекономити час і кошти та отримати очікуваний результат – видання матеріалів конференцій.

5. Видання наукової продукції.

В академії видаються збірники наукових праць “Педагогічний дискурс” (2 випуски у 2015 р., останній 19 випуск), “Актуальні питання мистецької педагогіки” (2 випуски), збірник праць молодих вчених та аспірантів “Наукові записки” (1 випуск), які пройшли державну реєстрацію в Міністерстві юстиції України та студентська газета “Науковий вісник”, де студенти мають можливість публікувати результати дипломних досліджень (5 випусків).

Важливим напрямом наукової роботи в академії є видання збірника наукових праць “Педагогічний дискурс”, який започатковано у 2007 р. і видається спільно з Інститутом педагогіки НАПН України. Відповідно до постанови Президії ВАК України №2-05/4 від 9 квітня 2008 р. збірник наукових праць “Педагогічний дискурс” внесено до переліку наукових фахових видань ВАК України, в яких можуть публікуватися результати наукових досліджень на здобуття наукових ступенів кандидата (доктора) наук в галузі “Педагогічні науки”. Збірник розміщено на офіційному сайті Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського з метою широкого доступу наукової громадськості до статей збірника. Електронний варіант збірника надсилається у бібліотеку. “Педагогічний дискурс” отримав два міжнародних стандартних номерів друкованих засобів ISSN 2309-9127 (Print) і ISSN 2313-8769 (Online). У цьому році збірник перереєстровано у Міністерстві юстиції України та приведено його у відповідність до вимог наукометричної бази. З цією метою посилено вимоги до статей, з якими можна ознайомитися на сайті “Педагогічного дискурсу”. У березні 2015 р. збірник наукових праць “Педагогічний дискурс” пройшов переатестацію і отримав міжнародний знак “Індекс Коперніка”, тобто віднесений до бази наукометричних видань.

Збірник наукових праць “Актуальні питання мистецької педагогіки” наказом МОН України (№1021 від 07 жовтня 2015 р.) віднесений до наукових фахових видань і отримав міжнародний знак ISSN “Print”. До МОН України подані документи щодо піднесення збірника наукових праць “Філологічний дискурс” до наукових фахових видань. Актуальним є заснування ряду нових фахових збірників наукових праць.

Значна робота проведена щодо видання матеріалів конференцій, семінарів, “круглих столів”. На сьогодні видано програми та матеріали всіх конференцій і семінарів, проведених в академії у 2015 р.

Викладачами академії у 2015 р. видано: 14 монографій, 2 підручники з грифом МОН України; 89 навчально-методичних посібників (в т.ч. 7 з грифом МОН України) (Руснак І. С. Генеза оцінювання в початковій школі України: теоретико-методологічний аспект: навч. посіб. / І. С. Руснак, А. А. Предик. – 3-тє вид, доповнене. – Чернівці-Вижниця: Черемош, 2015. – 315 с.; Телячий Ю. В. Українська художня книжка 1917–1920 рр.: навч. посіб. / Юрій Васильович Телячий. – Хмельницький: ХГПА, 2015. – 124 с. та ін.), опубліковано 734 наукових статей (в т.ч. 177 у виданнях, віднесених до переліку ДАК України, 34 – у зарубіжних виданнях).

6. Науково-дослідна робота студентів, слухачів магістратури, аспірантів, молодих учених та викладачів академії.

Робота регіональних лабораторій, відділень:

- Регіональна лабораторія професійної ступеневої підготовки педагогів початкової ланки освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України;

- Регіональна лабораторія соціально-педагогічних проблем адаптації студентів до навчання в умовах ступеневого ВНЗ Університету менеджменту освіти НАПН України;

- Регіональна лабораторія проблем філософії освіти Інституту вищої освіти НАПН України;

- Подільське відділення Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України.

- Лабораторія педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського.

- Лабораторія гуманної педагогіки.

- Лабораторія педагогічної спадщини М.М.Дарманського.

- Лабораторія геральдики.

В академії функціонують 7 наукових шкіл, які очолюють І.М.Шоробура, Л.М.Романишина, І.С.Руснак, О.М.Галус, І.П.Ящук, Ю.В.Телячий, В.П.Мацько. Формується ще дві наукові школи (І.Л.Гасюк, Л.В.Зданевич).

На 2015 р. офіційно зареєстровано і отримали державні номери 15 науково-дослідних робіт:

“Культурно-освітня діяльність просвітницьких товариств на Поділлі в кінці XIX – на початку XX століття” (кер. І.М.Шоробура).

“Розвиток шкільної природничої освіти на Правобережній Україні (XIX–XX ст.)” (кер. І.М.Шоробура).

“Організація педагогічного процесу у вечірніх загальноосвітніх школах України (друга половина XX – початок XXI століття)” (кер. І.М.Шоробура).

“Управління процесом професійної адаптації особистості у системі неперервної педагогічної освіти” (кер. О.М.Галус).

“Інновації у виховному процесі ВНЗ” (кер. В.І.Слюзко).

“Професійна ступенева підготовка педагогів початкової ланки освіти” (кер. В.С.Берека).

“Розвиток творчої особистості студента в системі ступеневої педагогічної

освіти” (кер. Г.В.Бучківська).

“Педагогічні умови діяльності дитячих та молодіжних громадських об’єднань в Україні (XX – початок XXI століття)” (кер. Г.В.Бучківська).

“Педагогічні умови превентивного виховання дітей-сиріт в Україні (20-ті роки – початок 90-х років XX століття)” (кер. Г.В.Бучківська).

“Громадська, педагогічна та мистецька діяльність В.М.Гагенмейстера (1887–1938) на Поділлі” (кер. В.В.Греськова).

“Розвиток освіти у країнах Європейського Союзу” (кер. Б.С.Кришук).

“Роль особи в історії розвитку педагогічної науки” (кер. О.М.Галус).

“Управління освітніми процесами у вищих навчальних закладах” (кер. О.М.Галус).

“Навчальні дисципліни в історії розвитку загальноосвітньої середньої школи в Україні” (кер. І.М.Шоробура).

“Національно-культурне відродження на Поділлі (початок XX століття)” (кер. Ю.В.Телячий).

З огляду на вищевказане розширена тематика науково-дослідних робіт зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки, що цілком логічно по відношенню до наукової спеціальності аспірантури. Наразі необхідно розширювати тематику цих робіт у контексті спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти, оскільки відкрито постійно діючу аспірантуру та захисти кандидатських дисертацій у спецраді з цієї спеціальності.

Приємно відзначити, що у квітні 2015 р. Л.Л.Шерстинюк, старший викладач кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва відзначений Хмельницькою обласною премією ім. М.М.Дарманського в галузі освіти та науки у номінації “Кращий викладач”. В.П.Мацько став переможцем обласного дослідження “Краща книга Хмельниччини–2014 рік” за наукове видання “Шевченкіана Хмельниччини” та з нагоди Всесвітнього дня книги та авторського права (21 квітня 2015 р.). Кафедра природничо-математичних дисциплін (О.В.Суховірський) 25 вересня 2015 р. взяла участь у фестивалі-ярмарку “ІТ-технології”, на якій було презентовано напрацювання викладачів академії з проблеми підготовки вчителів початкових класів до використання ІТ-технологій у навчальному процесі.

Участь викладачів академії у міжнародних проектах (І.П.Ящук – участь у міжнародному проекті “Партнерство у навчанні” (Педагогічна вища школа FHNW у Бругг-Віндх, Швейцарія) – 09-13 березня 2015 р.; І.П.Ящук – участь у міжнародному проекті “PL+UA=EU. Польсько-українські зустрічі на шляху до об’єднаної Європи” в м.Кельце, Республіка Польща; І.П.Ящук, К.М.Біницька – участь у міжнародній Польсько-канадській програмі підтримки демократії в рамках проекту “Українська адміністрація майбутнього”; І.П.Ящук – участь у Європейському фонді Фрідріха Наумана “Центр розвитку громадських ініціатив”; І.П.Ящук, С.І.Тафінцева, Н.А.Сівак – учасники проекту “Гендерний мейнстрімінг у вищих навчальних закладах” (Фінський фонд місцевого співробітництва, 2015 р.).

Важливими організаційними формами залучення викладачів та студентів до наукової роботи є діяльність наукових гуртків і проблемних груп. На сьогодні в академії працює 14 наукових гуртків, в яких беруть участь 226 студентів, 11 проблемних групи, в яких задіяно 152 студентів та викладачів. У 2015 р. в академії виконувалося 685 дипломних робіт на II і IV ОКР. У виші склалися певні напрацювання і здобутки щодо наукового керівництва дипломними роботами. Ця діяльність є досить важливою і потребує від викладачів і студентів відповідальності і ретельності.

Щорічно традиційно в академії відзначається Тиждень науки (травень 2015 р.), під час якого проведено: три студентські науково-практичні конференції (науковий відділ, кафедри суспільних дисциплін, зарубіжної літератури і культурології, педагогіки та психології, менеджменту освіти); огляд-конкурс на кращий науковий студентський гурток; спільне засідання ради Спілки молодих вчених та Ради студентського наукового товариства; засідання психолого-педагогічного клубу “Обговорюємо проблему” (кафедра дошкільної педагогіки, психології та фахових методик); засідання Лабораторії гуманної педагогіки; засідання “круглого столу” (науковий відділ, відділ аспірантури); презентація наукового доробку кандидатів педагогічних наук, доцентів Н.В.Казаків, Г.В.Бучківської; презентація студентського наукового проекту “Розвиток освіти на Поділлі в епоху Відродження” (факультет початкової освіти та філології). Приємно відзначити ряд успішних виступів наших студентів у 2015 р. на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт, Всеукраїнських олімпіадах та конкурсах.

Відповідно до Положення про премію ім. М.М.Дарманського за досягнення успіхів у навчанні та науковій роботі студенти та слухачі магістратури отримують іменну стипендію. За результатами роботи державних екзаменаційних комісій слухачі магістратури відзначаються премією ім. М.М.Дарманського за кращу дипломну роботу.

У 2015 р. переобрано робочі органи Спілки студентського наукового товариства (головою ради Спілки обрана слухач магістратури зі спеціальності “Початкова освіта” Козуленко Вероніка), поновлено сайт студентського наукового товариства. Великі надії покладаються на спілку молодих учених, створену 2010 р. Щорічно спілка проводить Всеукраїнські науково-практичні конференції з актуальних питань з прикладних педагогічних досліджень. (На сьогодні спілка нараховує 29 молодих науковців віком до 35 років). Традиційно на базі академії проходить II етап науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, в якому у 2015 р. взяло участь понад 700 учасників.

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія володіє потужним науковим потенціалом. У системі її роботи важливе місце займає наукова діяльність. Однак ряд показників у науковій сфері потребують якісного поліпшення, що й визначає її перспективи щодо успішної реалізації Концепції наукової роботи на період до 2020 р.